

Report on the Experiences of Internet Participation

Part 1: Internet Participation in Environmental Impact Assessment: Experiences of Internet Participation and Comparison of Application Opportunities of the Tools in EIA Projects

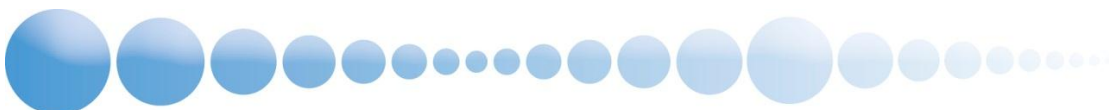
IMPERIA-hanke – Projektiraportti

Internet-pohjainen osallistuminen ympäristövaikutusten arvioinnissa

Kokemuksia Internet-osallistamisesta ja vertailu työkalujen soveltamismahdollisuuksista YVA-hankkeissa

Jyri Mustajoki, Suomen ympäristökeskus SYKE
Mika Marttunen, Suomen ympäristökeskus SYKE
Sanna Luodemäki, Sito Oy

25.4.2013

Sisällysluettelo

Summary in English	3
1. Johdanto	4
2. Kokemuksia Internet-osallistamisesta.....	5
3. Työkalujen tarpeet YVA:n kannalta – Kokemuksia työpajoista.....	6
4. Internet-pohjaisten osallistamistyökalujen vertailu	9
4.1 Harava.....	9
4.1.1 Yleiskuvaus	9
4.1.2 Toiminnallisuus	9
4.1.3 Haravan soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa	10
4.2 Verkkoavoriihi (Fountain Park)	10
4.2.1 Yleiskuvaus	10
4.2.2 Toiminnallisuus	10
4.2.3 Verkkoavoriihin soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa ja IMPERIA-projektissa	11
4.3 ZEF Arviointikone.....	11
4.3.1 Yleiskuvaus	11
4.3.2 Toiminnallisuus	12
4.3.3 ZEF Arviointikoneen soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa	12
4.4 Webropol.....	12
4.4.1 Yleiskuvaus.....	12
4.4.2 Toiminnallisuus	13
4.4.3 Webropolin soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa.....	13
4.5 Opinions-Online	13
4.5.1 Yleiskuvaus.....	13
4.5.2 Toiminnallisuus	13
4.5.3 Opinions-Onlinen soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa	14
4.6 Otakantaa.fi	14
4.6.1 Yleiskuvaus.....	14
4.6.2 Toiminnallisuus	14
4.6.3 Otakantaa.fi:n soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa.....	14
5. Keskustelua.....	15
6. Johtopäätökset.....	17
Kiitokset.....	18
Internet-Linkit.....	18
Liite 1. Internet-pohjaisten osallistamistyökalujen vertailu	19

Summary in English

Title: Internet Participation in Environmental Impact Assessment – Experiences of Internet Participation and Comparison of Application Opportunities of the Tools in EIA Projects

Summary: In this report, we compare the application opportunities of the existing Internet-based participation tools in EIA projects with an aim to get experiences for developing new practices and tools for facilitating the public participation in EIA. This work is part of the IMPERIA project for improving environmental assessment by adopting good practices and tools of multi-criteria decision analysis. In order to focus our work to the most relevant issues, we first discuss the needs for the tools that we have identified in workshops and theme interviews of experts and EIA practitioners. Then, we report the results of our comparison study of six different tools for Internet participation. Finally, we discuss the pros and cons of the different tools and the application opportunities of these in EIA, as well as give suggestions for the further development work in the IMPERIA project.

1. Johdanto

IMPERIA (Improving Environmental Assessment by Adopting Good Practices and Tools of Multi-Criteria Decision Analysis – Monitavoitearviointin käytännöt ja työkalut ympäristövaikutusten arvioinnin laadun ja vaikuttavuuden parantamisessa) on Suomen ympäristökeskuksen koordinoima hanke ympäristövaikutusten arvioinnin (YVA) sekä Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnin (SOVA) käytäntöjen kehittämiseksi. Hankkeen perimmäisenä tavoitteena on parantaa tiedonvaihtoa, vuoropuhelua ja vaikutusmahdollisuuksia YVA- ja SOVA -menettelyissä sekä näin lisätä kansalaisten, hankevastaavien ja viranomaisten tyytyväisyyttä arviointeihin. Hanketta rahoitetaan osin EU:n Life+ -varoista.

IMPERIA-hankkeessa tunnistetaan ja kehitetään uusia työkaluja ja käytäntöjä YVA- ja SOVA-hankkeiden eri vaiheiden tueksi. Hyviä käytäntöjä tunnistetaan valmistuneista YVA- ja SOVA-hankkeista, kotimaisista ja ulkomaisista ohjeistoista ja oppaista, tieteellisistä artikkeleista sekä tekemällä YVA-asiantuntijoiden ja viranomaisten haastatteluja ja järjestämällä seminaareja. Uusien työkalujen kehittämistä pohjustetaan perehtymällä olemassa oleviin monitavoitearviointi- ja Internet-työkaluihin. Erityistä huomiota hankkeessa kiinnitetään siihen, kuinka käytännöt, työkalut ja ohjeet saadaan kytkettyä YVA- ja SOVA-prosesseihin niin, että eri osapuolet kokisivat prosessit kiinnostavina, hyödyllisinä ja tehokkaina.

Eräs IMPERIA:n yksityiskohtaisemmista tavoitteista on kehittää työkaluja ja käytäntöjä tukemaan kansalaisten Internet-pohjaista osallistumista YVA-hankkeissa. Etenkin ympäristöä koskevissa suunnitteluhankkeissa kansalaisten osallistaminen on usein tärkeää, sillä ympäristövaikutukset kohdistuvat tyypillisesti laajoihin ihmisjoukkoihin. Viime vuosikymmenen aikana Internetin käyttö on lisääntynyt räjähdysmäisestä, mikä on avannut myös uusia mahdollisuuksia osallistaa kansalaisia suunnitteluhankkeisiin esimerkiksi erilaisten Internet-kyselyiden ja myös interaktiivisen Internet-pohjaisen osallistumisen kautta. Internet-pohjaisen osallistumisen hyötyjä ovat muun muassa kustannustehokkuus sekä mahdollisuus osallistaa suuria ihmisjoukkoja. Haasteita voi puolestaan esiintyä esimerkiksi osallistumismahdollisuuksien tiedottamisessa kansalaisille sekä Internetin välityksellä saatujen tulosten kattavuudessa, sillä vanhimpien ikäluokkien alhaisempi aktiivisuus Internetin käytössä voi aiheuttaa vääristymiä tuloksiin. Toisaalta ympäristötapaüksissa haasteena on usein ollut osallistaa nimenomaan nuoria ikäluokkia, mikä taas tukee Internetin käyttöä.

YVA-hankkeissa on jo jonkin verran sovellettu Internet-osallistumista kansalaisten näkökulmien huomioimiseen, mutta potentiaalia käytön lisäämiseen on vielä. Soveltaminen ei kuitenkaan ole aivan suoraviivaista, sillä YVA-hankkeissa yhtenä periaatteena on kaikkien sidosryhmien näkemysten yhtäläinen huomioon ottaminen. Täten Internet-osallistumisen rinnalle tarvitaan pääsääntöisesti myös muita osallistumistapoja.

Tässä raportissa vertaillaan erilaisten jo olemassa olevien Internet-pohjaisten osallistamistyökalujen soveltamismahdollisuuksista YVA-hankkeissa. Varsinaista työkalujen kehitystyötä varten on kuitenkin tunnistettava tarpeet, jotta työkalut pystyttäisiin kohdentamaan oikeisiin asioihin. Tätä varten olemme keränneet kokemuksia YVA-toimijoilta Internet-osallistamisesta niin sanottujen teemahaastattelujen avulla sekä tunnistaneet tarpeita Internet-osallistamiselle IMPERIA:n asiantuntijaryhmän työpajassa ryhmätöiden avulla. Tässä raportissa kuvaamme ensin näitä keräämiämme kokemuksia, minkä jälkeen käymme tarkemmin läpi muutamia jo olemassa olevia Internet-pohjaisia osallistamistyökaluja ja vertailemme näitä IMPERIA-hankkeessa tunnistettujen tarpeiden näkökulmasta. Osallistumismuodoista keskitymme pääasiassa tiedon keräämiseen tarkoitettuihin Internet-työkaluihin, mutta tarkastelemme hieman Internetin soveltamista myös tiedonvaihtoon ja kansalaiskeskusteluihin liittyvissä asioissa.

2. Kokemuksia Internet-osallistamisesta

Osana IMPERIA-hanketta tehtiin selvitys YVA/SOVA-menettelyiden hyvistä käytännöistä. Tämä selvitys toteutettiin tarkastelemalla YVA-selostuksia sekä toteuttamalla teemahaastatteluja alan asiantuntijoille hankevastaavan, yhteysviranomaisen, YVA-konsultin tai tutkijan näkökulmia selvittäen. Selvityksen yhtenä keskeisimmistä tuloksista oli osallistumisen ja vuorovaikutuksen merkityksen korostuminen onnistuneen YVA:n kriteerinä. Osallistumismenetelmissä suositaan minimivaatimukset ylittävää vuorovaikutusta, jolloin lakisääteisten yleisötilaisuuksien lisäksi mukaan tulevat myös erilaiset maastokävelyt, työpajat, haastattelut ja kyselyt. Palautteen keräämisessä Internet-osallistuminen on kasvava trendi. Ihmiset haluavat ja heille halutaan tarjota yhä enemmän mahdollisuutta osallistua ”omalta kotisohvaltaan” käsin. Näin tavoitetaan myös sellaisia henkilöitä, joita muuten ei ehkä saada mukaan osallistumaan.

Internetin kautta palaute voidaan kerätä joko perinteisen lomakekyselyn tai paikkatiedossa karttapalautteen kautta. Karttapalaute oli selkeästi useimmin mainittu hyvä käytäntö YVA-menettelyn vuorovaikutusmenetelmiin liittyen. Karttapalaute mielletään erilaisten vastaajien kannalta mielekkääksi tavaksi antaa palautetta oman lähiympäristönsä suunnitteluun liittyen. Se on havainnollinen ja mielenkiintoinen väline yhdistäen kuvallisen aineiston ja palautteenantomahdollisuuden yhteen näkymään. Useimmat vastaajat pitävät karttapalautteen antamista helppona ja miellyttävänä tapana tutustua suunnitelmiin ja kertoa palautteensa. On kuitenkin huomioitava, että kaikki ihmiset eivät hahmota asioita kartalta. Kaikilla ei myöskään ole pääsyä Internetiin. Siksi pidetään tärkeänä, että Internet-palaute ei syrjäytä muita niin sanottuja perinteisempiä palautteenantomahdollisuuksia, kuten yleisötilaisuuksia ja postikyselyjä.

Internet-lomakekyselyjä on yhtä monta erilaista kuin on tekijöitäkin. Kyselyn rakenne ja muoto riippuvat myös paljon esimerkiksi hankkeen luonteesta tai laajuudesta. Toisissa kysytään yleisellä tasolla näkemyksiä paikallisista erityispiirteistä, kun taas toisissa asukkaat osallistetaan enemmän varsinaiseen arviointiin ja pohtimaan esimerkiksi eri vaikutuksia keskenään.

Usein Internet-kyselyä käytetään jotain muuta vuorovaikutusmenetelmää tukevana lisänä. Kuitenkin esimerkiksi karttapalautteen kautta saatua tietoa voidaan useimmiten hyödyntää paremmin hankkeen tarpeisiin kuin perinteisen postikyselyn tuottamaa aineistoa. Selityksenä on se, että saatu karttapalautteena saatu palaute kohdentuu suoraan tiettyyn paikkaan ja on näin ollen tieto on huomattavasti yksityiskohtaisempaa ja informatiivisempaa kuin lomakekyselyn kautta. Myös analysointiin tarvittava aika on merkittävästi pienempi.

Ideaalitilanne olisi, että Internet-kysely toteutettaisiin YVA-menettelyn molemmissa keskeisissä vaiheissa: sekä ohjelma- että selostusvaiheessa. Kyselyn ajoittaminen siten, että sen tuloksia voidaan aidosti hyödyntää arviointia tehtäessä, on tärkeää.

Nettikyselyä suunniteltaessa on tärkeää miettiä, minkälaisesta vastaanottajakunnasta on kyse. Jos tiedostetaan, että Internetin kautta tuskin tavoitetaan suurinta osaa alueen asukkaista, menetelmää on syytä vaihtaa. Internetin käyttö yleistyy kuitenkin koko ajan ja valtaosa käyttää sitä päivittäisissä arjen asioissa. Internetin hyödyntäminen myös erilaisissa YVA:n vuorovaikutuskäytännöissä mielletäänkin jo enemmän säännöksi kuin poikkeukseksi.

3. Työkalujen tarpeet YVA:n kannalta – Kokemuksia työpajoista

Osana työkalujen vertailua järjestettiin IMPERIA-hankkessa mukana oleville tahoille työpaja 9.11.2012, jonka tavoitteena oli löytää keskeiset tarpeet työkalujen soveltamiselle IMPERIA-hankkeessa. Työpajassa käytiin ryhmätöinä läpi YVA:n eri vaiheita ja tarkasteltiin sitä, kuinka tarpeellista ja hyödyllistä kansalaisten Internet-osallistaminen on näissä. Taulukkoon 1 on koottu tehdyn tarkastelun tuloksia osallistamisen hyödyllisyydestä sekä siitä, mihin eri tarkoituksiin Internet-osallistamista voidaan käyttää.

Taulukko 1. Työpajassa tunnistettuja Internet-osallistumisen hyötyjä YVA:n eri vaiheissa.

Arviointiohjelmavaihe	
MCDA-tuetun YVA-prosessin vaihe/tehtävä	Hyödyllisyys/hyötyjä
Ongelman jäsentäminen tai suunnittelutilanteen määrittäminen	Hyöty riippuu YVA:sta - Suunnitelmat ovat usein YVA:ssa jo niin pitkällä, että yleensä tähän ei enää juuri puututa
Ympäristön nykytilan arviointi	Erittäin hyödyllistä - Kansalaisten kokemuksia etenkin subjektiivisista asioista - ”Näkymättömien” tilatekijöiden selvittäminen (esim. pohjaveden laatu)
Hankealueen käytön arviointi	Erittäin hyödyllistä - Alkuvaiheessa Internet halpa ja hyvä tapa tehdä alustavaa kartoitusta - Karttapohjaiset maankäyttökyselyt – Kartat herättävät keskustelua - Jatkuvan karttapalautteen mahdollisuus? - Herättelyä sosiaalisessa mediassa avoinna olevaan kyselyyn tai uusiin asioihin
Intressitahojen tunnistaminen	Melko hyödyllistä - Taustatietokysymysten ja alueen käyttökysymysten ristiintaulukointi - Kutsut työpajaan eivät alussa herätä kiinnostusta – nettikyselyllä osallistujat mukaan - Kiinnostusta osallistumiseen tuntuu olevan, mutta ei jakseta lähteä työpajoihin - Auttaa sidosryhmäanalyysia
Vuorovaikutuksen suunnittelu	Melko hyödyllistä - Kansalaisten osallistumishalukkuuden selvittäminen - Tilanteissa, joissa ei ristiriitoja, Internet-osallistuminen voi tuoda paremmin mukaan näkökulmia
Tavoitteiden asettaminen/tunnistaminen	Melko hyödyllistä - Paikallisten tavoitteet hankevastaavan tavoitteiden rinnalle - Tavoitteiden konkretisointi yksityiskohtaisemmaksi - Tavoitteet usein jo taustalla asetettu, asukkaille tavoitteet konkretisoituvat vasta vaihtoehtojen myötä - Pääasiallisesti tunnistetaan arviointiryhmässä, mutta Internet-osallistumisella, mitä jäi uupumaan
Tarkasteltavien vaikutusten valinta ja mittarien määrittäminen	Erittäin hyödyllistä - Karttapohjaiset maankäyttökyselyt tuottavat tietoa mahdollisista vaikutuksista - Mikä on tärkeää, mitä hanke ei saisi tuhota? - Vaihtoehtojen kautta konkretiaa vaikutuksien käsittämiseen? - Mitä vaikutuksia pitää selvittää ennen ohjelmavaiheen tekoa? - Paikallistuntemus nettiosallistumisella mukaan - Internet-kyselyllä varmistetaan, että kaikki vaikutukset mukana - Tulee osin myös yhteysviranomaisen kautta
Vaihtoehtojen valinta/ muodostaminen/ muokkaaminen	Hyöty riippuu YVA:sta ja siitä kuinka loppuun löytyjä vaihtoehdot ovat - Voidaan kysyä esimerkiksi alueista, joilla on merkittäviä käyttö-, maisema- ja tunnearvoja - Kansalaismielipiteiden hyödyntäminen vaihtoehtojen ideoinnissa - Harva YVA sellainen, että ei vaihtoehtoja – riippuu hankkeesta - Hyvä etenkin sellaisessa YVA:ssa, jossa paljon vaihtoehtoja - Yksityiskohtien viilaaminen
Vaikutusalueen rajaaminen	Hyöty riippuu YVA:sta - Näkemykset vaikutuksista voivat auttaa rajauksessa, mutta niiden hyöty riippuu

	hankkeesta
Tarkasteluajanjakson valinta	Hyöty riippuu YVA:sta - Nykytilasta ei puhuta ilman hankkeen vaikutuksia (ei välttämättä mielletä nykytilan muuttumista hankkeesta riippumatta) - Miten saadaan selville vaikutusten merkittävyyden vaihtelu ajallisesti jo jopa hankkeen aikana.
Arviointiselostusvaihe	
MCD-tuetun YVA-prosessin vaihe/tehtävä	Hyödyllisyys/hyötyjä
Vaikutusketjun kuvaus	Melko hyödyllistä
Yhteisvaikutusten tunnistaminen	- Mielipiteitä arviointitekijöiden tärkeydestä/merkittävyydestä voi hyödyntää merkittävien vaikutusten tunnistamisessa
Vaikutuksen suuruuden arviointi	- Näkökulmat esille
Vaikutuksen herkkyyden arviointi	
Vaikutusten merkittävyyksien arviointi	
Tavoitteiden tärkeyksien määrittäminen / tavoitteiden painotus	Melko hyödyllistä - Kysymykset vaihtoehdon haittavaikutuksista kunkin tavoitteen suhteen verrattuna haittavaikutuksiin muissa tavoitteissa - Pareittaiset vertailut vaihtoehtojen vaikutusten välillä
Epävarmuuksien tunnistaminen	
Vaihtoehtojen vertailu	Erittäin hyödyllistä - Nykytilasta ei puhuta ilman hankkeen vaikutuksia (ei välttämättä mielletä nykytilan muuttumista hankkeesta riippumatta) - Kansalaisten suhtautuminen vaihtoehtoihin - Voidaan tehdä usealla tavalla siten, että kuvataan kukin vaihtoehto ja kysytään kannatusta tai pyydetään asettamaan vaihtoehdot paremmuusjärjestykseen tai kysymällä näkemyksiä vaikutusten merkittävyydestä saadaan tietoa, jonka perusteella voidaan laskea malleille hyvyysarvot

Yleisesti ottaen Internet-osallistumisesta nähtiin olevan hyötyä lähes kaikissa YVA:n vaiheissa. Arviointiohjelmavaiheessa Internet-osallistumisella saadaan kansalaisten mielipiteen laajalti mukaan prosessiin ja näitä voidaan hyödyntää etenkin vaikutustarkastelujen kohdentamisessa oikeisiin asioihin. Arviointiselostusvaiheessa suurimmat hyödyt ovat kansalaisten näkemysten mukaan tuomisessa vaikutusarvioihin ja näiden myötä myös vaihtoehtojen vertailuun.

Keskusteltaessa Internet-osallistamisen hyödyistä, prosessin vaihetasolla tunnistetut hyödyt ovat usein sellaisia, että ne pätevät yleisesti kansalaisosallistamiseen, eivätkä pelkästään Internet-pohjaiseen osallistamiseen. Käytännössä kaikkien taulukossa 1 mainittujen hyötyjen voidaankin ajatella olevan kansalaisosallistamisen hyötyjä ylipäänsä eikä vain Internet-pohjaisen osallistamisen. Täten tarkennuksena voitaisiin jokaisen hyödyn kohdalle lisätä maininta kustannustehokkuudesta, eli että Internet-osallistamisella saadaan kansalaisten näkemykset kyseisestä asiasta kustannustehokkaasti esille. Koska tämä pätee kaikissa osallistamisen hyödyissä, ei tätä kuitenkaan ole erikseen mainittu hyötyjen kohdalla.

Yleisenä kommenttina tehtäviin Internet-kyselyihin tuli, että usein kyselyssä olisi hyvä näkyä vastaajalle oma asemoituminen muihin vastauksiin. Lisäksi olisi hyvä pystyä pyytämään vastaaja perustelemaan oma vastauksensa, jos tämä ei koe asemoituvansa tulosten mukaan. Lisäksi jos kyselyssä on mahdollista palata muuttamaan omia vastauksiaan, kyselyn analysoijien olisi hyvä nähdä, kuinka moni on muuttanut vastauksiaan muiden antamien vastausten perusteella ja jopa se, minkä kysymysten osalta vastauksia on mahdollisesti muutettu.

Eräänä IMPERIA:n tavoitteena on soveltaa monitavoitearvioinnin työkaluja tukemaan esimerkiksi vaikutusten merkittävyyksien arviointia ja vaihtoehtojen järjestelmällistä vertailua YVA:ssa. Tämä aiheuttaa omia tarpeita sovellettavalle työkalulle, sillä monitavoitearvioinnissa saattaa esiintyä erilaisia harhoja, jos

vastaajat eivät esimerkiksi ymmärrä kysymyksiä oikein tai kysymysten asettelussa ei ole otettu huomioon monitavoitearvioinnin vaatimia taustaoletuksia. IMPERIA:n eräänä tutkimuskohteena on kehittää menetelmiä tukemaan ”oikeaoppista” monitavoitearvioinnin soveltamista YVA:ssa, mikä aiheuttaa myös vaatimuksia työkaluille. Tutkimus on vielä kesken ja vaatimukset tulevat vielä tarkentumaan tutkimusprosessin etenemisen myötä.

4. Internet-pohjaisten osallistamistyökalujen vertailu

Eräs IMPERIA:n tavoitteista on kehittää Internet-pohjaisia toimintatapoja ja työkaluja YVA-prosessin tukemiseen. Internetissä on olemassa tarjolla lukuisia ohjelmistoja kansalaisten yleiseen osallistamiseen, ja eräänä IMPERIA:n tehtävänä tarkasteltiin näiden toiminnallisuuksia ja soveltamismahdollisuuksia IMPERIA:ssa. Tavoitteena oli tutkia miten jo valmiita työkaluja voitaisiin mahdollisesta soveltaa IMPERIA:ssa tai yksittäisissä YVA-hankkeissa sekä löytää ideoita kansalaisten osallistamiseen YVA:ssa.

Tässä työssä vertailtiin kuutta eri Internet-pohjaista osallistamistyökalua (*Harava*, Fountain Parkin *Verkkoavoriihi*, *ZEF Arviointikone*, *Webropol*, *Opinions-Online* ja *Otakantaa.fi*). Seuraavassa käymme läpi työkalujen yleiskuvauksen ja toiminnallisuuden sekä työkalujen soveltamismahdollisuuksia IMPERIA-hankkeen ja eri YVA-hankkeiden kannalta. Liitteessä 1 on yksityiskohtaisempi yhteenvetotaulukko työkaluista.

4.1 Harava

4.1.1 Yleiskuvaus

Harava on ympäristöministeriön kehitteillä oleva karttapohjainen kyselypalvelu, jonka tavoitteena on lisätä kansalaisten ja yhteisöjen osallistamis- ja vaikutusmahdollisuuksia omaan elinympäristöön liittyvässä suunnittelussa ja rakentamisessa. Hanke on osa valtiovarainministeriön koordinoimaa Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelmaa (SADe). Kehitystyö on paraikaa käynnissä ja *Harava*-palvelu on tarkoitus avata julkiseen käyttöön kesällä 2013.

Harava tarjoaa erityyppisten kansalaisosallistamiskyselyiden pohjaksi valmiita kyselypohjia ja kysymyspatteristoja, joita esimerkiksi viranomaiset, kunnat ja erilaiset yhteisöt voivat käyttää hyväkseen luodessaan omia kyselyitään. Tarjoamalla valmiiksi mietittyjä kyselytyyppejä tavoitteena on helpottaa kyselyiden luomista ja näin myös madaltaa kynnystä kyselyiden luomiseen. Hanke on tällä hetkellä pilottivaiheessa, jossa mukana noin 30 eri toimijaa mukana tuottamassa valmiita kyselypohjia eri käyttötarkoituksiin mukaan lukien muun muassa kaavoitus, maankäyttö ja liikennesuunnittelu. IMPERIA on mukana *Harava*-hankkeessa yhtenä pilottikohteena ja IMPERIA:n tavoitteena hankkeessa on luoda valmiita kysymyspatteristoja erityyppisiä YVA-hankkeita varten.

Harava-palvelun käytännön toteutuksesta vastaa Dimenteq Oy ja pilottivaiheessa järjestelmän käyttö on pilottihankkeille ilmaista. Varsinaisessa käytössä järjestelmään tulee olemaan rekisteröintimaksu (alustavasti 1500€/organisaatio) sekä kyselykohtainen kuukausimaksu (alustavasti 300€/kk).

4.1.2 Toiminnallisuus

Haravan kyselyt toteutetaan modulipohjaisella käyttöliittymällä, jossa niin sanottujen 'tab-paneelien' avulla kysymykset voidaan ryhmitellä osakokonaisuuksiksi. Edellä mainittujen pilottikohteiden avulla järjestelmään ollaan paraikaa luomassa moduli-kirjastoja, joista käyttäjät voivat valita omiin kyselyihinsä soveltuvia moduleita ja edelleen muokata näitä omiin tarpeisiinsa sopiviksi. Vaihtoehtoisesti käyttäjät voivat luoda omia kyselyitään ja halutessaan antaa näitä myös muiden käyttäjien käytettäväksi ja muokattavaksi. Kyselyn luoja varten ollaan toteuttamassa omaa käyttöliittymää, joka valmistuu myöhemmin.

Erytispiirteensä *Haravassa* on karttapohjainen käyttöliittymä, jonka avulla käyttäjää voidaan pyytää merkitsemään kartalle esimerkiksi merkityksellisiksi arvioimiaan luontokohteita tai käyttämiään reittejä. Kustakin karttaan merkitystä kohteesta voidaan lisäksi kysyä tarkentavia kysymyksiä kohteen päälle avautuvassa pikkuikkunassa. Muita kysymystyyppejä on myös tarjolla useita erilaisia sanallisista kysymyksistä erilaisiin monivalintakysymyksiin. Kysymyksiä voidaan toteuttaa myös ehdollisina siten, että jonkin kysymyksen vastauksesta riippuu, mitä asioita kysytään seuraavaksi.

Varsinaisia tulosten analysointityökaluja *Haravassa* ei ole, mutta tulokset saadaan järjestelmästä ulos esimerkiksi Excel-taulukkomuodossa. Järjestelmästä ulos saatavan paikkatiedotadan muoto ei vielä ole tiedossa, mutta todennäköisesti se tulee olemaan jokin yleisesti luettavissa oleva paikkatietomuoto.

4.1.3 Haravan soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa

YVA-hankkeiden kannalta *Haravan* vahvuutena on karttapohjainen käyttöliittymä, joka tarjoaa kätevän tavan kysellä sidosryhmien kokemuksia alueiden maankäytöstä, mikä on tärkeää arvioitaessa etenkin hankkeiden sosiaalisia vaikutuksia. Esimerkiksi erilaisten harrastuspaikkojen sijainneista voi muuten kuin karttapohjaisella käyttöliittymällä olla vaikeaa saada tietoa. Myös esimerkiksi tärkeiden luontokohteiden tai muutoin tärkeiden kohteiden kartoittamiseen karttapohjaisesta käyttöliittymästä voi olla hyötyä. Muiden kuin paikkatietoon liittyvien kansalaisten yleisten kokemusten keräämiseen voidaan käyttää *Haravan* muita kysymystyyppejä, mitkä ovat pitkälti samantyyppisiä kuin muissa kyselypalveluissa.

IMPERIA:n *Harava*-pilotoinnin tavoitteena on alkuvaiheessa luoda kysymyspatteristot eli valmiita kysymysmoduleita yleisimpiä YVA-tyyppejä varten (mukaan lukien tuulivoima-YVA, liikenne-YVA ja jätteenpolttolaitos-YVA), joita on tarkoitus testata IMPERIA:n omissa pilottihankkeissa. Luotuja kysymyspatteristoja voidaan tarvittaessa muokata myös muita YVA-tyyppejä varten ja myöhemmässä vaiheessa tarkoitus on mahdollisesti luoda omat patteristot myös muille YVA-tyypeille.

Harava tullaan integroimaan SADe-ohjelmassa kehitettävän vahtipalvelu *Tarkkailijan* toimintaan. *Tarkkailija* on palvelu, joka kerää herätteitä eri toimijoiden verkkopalveluista ja toimittaa niitä käyttäjille, jotka ovat ilmoittautuneet palveluun ja olevansa kiinnostuneita kyseiseen aihepiiriin ja/tai maantieteelliseen alueeseen liittyvistä asioista. Normaalisti kyselyiden luojat voivat ilmoittaa kyselyistään *Tarkkailijaan*, mutta todennäköisesti ilmoitukset *Haravaan* tehdyistä kyselyistä tulevat menemään *Tarkkailijaan* automaattisesti. Tämän myötä tietoisuus kyselyistä voi kasvaa huomattavasti. YVA-hankkeisiin liittyvien kyselyiden osalta tämä voi olla hyvinkin hyödyllistä etenkin hieman syrjemällä olevissa hankkeissa, joissa esimerkiksi sanomalehti-ilmoitukset eivät välttämättä tavoita lähistön loma-asukkaita.

4.2 Verkkoavoriihi (Fountain Park)

4.2.1 Yleiskuvas

Fountain Park on pienehkö yritys, joka tarjoaa konsulttipalveluita strategiaprosessin, johtamisen, sidosryhmien osallistamiseen ja kansalaiskeskustelun tukemiseen. Prosessien tukemiseen käytetään yrityksen itse kehittämää *Verkkoavoriihi*-lähestymistapaa ja -ohjelmistoa. Konsulttipalvelut toteutetaan 'avaimet käteen' -periaatteella, eli konsultointiprosessin lisäksi yritys tuottaa myös analyysin tuloksista. Täten ohjelmistokaan ei ole vapaasti saatavilla, vaan ainoastaan osana yrityksen tarjoamia konsulttipalveluita.

Verkkoavoriihi on Internet-pohjainen ideariihi, jossa erilaisten herätteiden avulla saatetaan käyttäjät ajattelemaan yhdessä ja arvioimaan toisten ideoita. Tavoitteena on saada yhteinen käsitys annetusta teemasta ja asioiden tärkeydestä ja tätä myötä tuoda hiljainen tieto esiin ja nopeuttaa prosessia. Prosessin avulla on myös mahdollista löytää mahdollisia heikkoja signaaleja.

4.2.2 Toiminnallisuus

Kansalaisten ideoiden keräämiseen *Verkkoavoriihessä* on useita eri tapoja. Yksi tapa on antaa avoin teema, jossa erilaisten esimerkiksi annettujen sanaherätteiden avulla pyritään aktivoimaan käyttäjän ajattelua ja laajentamaan tämän näkökulmaa ideoiden antamisessa. Seuraavassa vaiheessa omia ja myös muiden antamia ideoita pyydetään arvioimaan "tikkatauluasteikolla", jossa idean läheisyys keskustaa kuvaa asian tärkeyttä. Arvioimalla muiden ideoita tavoitteena on edelleen aktivoida omaa ajattelua ja saada laajempi kokonaiskuva ideoista.

Toinen tapa kerätä tietoa on näyttää käyttäjälle joukko kuvia ja kysyä esimerkiksi, mikä näistä kuvaa parhaiten tiettyä asiaa. Valitulle vastaukselle pyydetään myös perusteluita. Jälleen tavoitteena on aktivoida ajattelua, eli löytää uusia innovatiivisia näkökulmia, mitä ei välttämättä ole tultu ajateltua aiemmin.

Käytännössä kaikki *Verkkoavoriihen* kyselyt ovat moderoituja, jolloin moderaattori seuraa keskusteluja ja ohjaa niitä tarvittaessa oikeaan suuntaan. Esimerkiksi jos valtaosa käyttäjistä on tuonut jonkin asian jo prosessin alkuvaiheessa esille erittäin tärkeänä asiana, on odotettavissa, että myös lopuilla käyttäjistä asia tulee olemaan tärkeä. Täten asian tärkeyden selvittäminen enää ole tarpeen lopuilla käyttäjistä, vaan näiden osalta voidaan kysymykset kohdentaa joihinkin muihin asioihin. Tavoitteena on löytää myös

vähemmän tärkeistä asioista ne, jotka voisivat olla merkityksellisiä kokonaisuuden kannalta. Moderaattori poistaa myös epäasialliset kommentit keskusteluista.

Kyselyiden suljettua yritys tuottaa analyysin ja yhteenvedon tuloksista. Analyysissä hyödynnetään muun muassa tekstin louhinnan välineitä, joiden avulla ehdotetut ideat luokitellaan teemoittain mainintojen määrän ja arvioidun tärkeyden ja hajonnan mukaan. Yhteenvedon lisäksi teemoista annetaan esimerkkisitaatteja. Lisäksi voidaan esimerkiksi analysoida potentiaalisia heikkoja signaaleja, eli asioita, joiden yksittäinen tärkeys on vähäinen, mutta hajonta suuri. Analyysin lopuksi annetaan suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia prosessin seuraavia vaiheita varten.

4.2.3 Verkkoavoriihen soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa ja IMPERIA-projektissa

Luonteeltaan *Verkkoavoriihen* ideointiprosessi voisi YVA-prosessissa soveltua lähinnä näkemyskirjon laajentamiseen alkuvaiheen vaikutusten arvioinnissa, tai esimerkiksi vaihtoehtojen ideointiin tai mahdollisten haitallisten vaikutusten lieventämiseen. Verkkoavoriihessä kansalaiset voivat ottaa kantaa myös edellisten vastaajien esittämiin ideoihin esimerkiksi laittamalla niitä tikkataulun avulla tärkeys/vaikuttavuusjärjestykseen. Perusmuodossaan prosessi on kuitenkin sen verran laajamittainen ja tämän myötä myös kallis (suuruusluokkaa 20000€/tapaus), että sellaisenaan sen tuottama lisäarvo verrattuna kustannuksiin tulisi yksittäisen YVA-prosessin yhteydessä todennäköisesti olemaan hyvin pieni. Olemme kuitenkin Fountain Parkin kanssa keskustelleet mahdollisista käyttötavoista YVA- tai IMPERIA-hankkeessa.

Eräs mahdollinen käyttötapa hyödyntää lähestymistapaa IMPERIA-hankkeen puitteissa on soveltaa sitä sellaisenaan yleiseen YVA-prosessien kehittämistyöhön. Tällöin *Verkkoavoriihe*n kutsuttaisiin esimerkiksi laaja eritaustainen asiantuntijajoukko pohtimaan YVA-menettelyiden kehittämistä puhtaalta pöydältä. Seuraavassa vaiheessa ideointia rikastettaisiin ajatusvirikkeillä, jotka johdetaan YVA-prosessin viitekehystä ja niistä painopistealueista, joihin osallistujien halutaan ottavan kantaa. Omien pohdintojensa jälkeen osallistujat pääsisivät lukemaan ja arvioimaan muiden tuottamia parannusideoita, minkä tavoitteena on haastaa osallistujat ajattelemaan. Prosessin tuloksena syntyisi yhteinen näkemys tärkeimmistä aiheista.

Toisena vaihtoehtoisena tapana soveltaa *Verkkoavoriiehtä* sellaisenaan olisi toteuttaa se jossain IMPERIA:n pilottikohteista. Hankkeessa mukana olevat YVA-konsulttiyritykset tuskin lähtisivät kuitenkaan yksin tätä tekemään korkean hinnan vuoksi, mutta jos IMPERIA-hanke toimisi ainakin osin rahoittajana, niin tämä voisi olla mahdollista. Tällöin myös IMPERIA-hankkeen tulisi jotenkin hyötyä prosessista, jolloin tavoitteena voisi olla itse pilottihankkeen sisällöllisen analyysin lisäksi tutkia lähestymistavan soveltuvuutta YVA:an ja samalla kehittää ja tunnistaa muotoja kansalaisvaikuttamisen keinoille.

Kolmas toteutustapa olisi luoda ”riisuttu” palvelu *Verkkoavoriihestä* YVA-toimijoille. Ideana olisi, että kun YVA-prosessit ovat periaatteessa pitkälle samantyyppisiä, niin IMPERIA:n toimesta luotaisiin avoriihikonsepti, jota olisi helppo hyvinkin pienillä muokkauksilla räätälöidä kullekin YVA-tapaukselle erikseen. Lisäksi voitaisiin hyödyntää aiemmissa tapauksissa saatuja tuloksia. Tällöin konseptin luomisen rahoittaisi IMPERIA, mutta soveltamisen yksittäisiin tapauksiin vastaavat YVA-konsultit. Jo valmiiksi luodun konseptin myötä yksittäisten sovellusten hinta tulisi kuitenkin olemaan huomattavasti halvempi (luokkaa muutamia tuhansia euroja) ja täten myös konsulttien toteutettavissa.

4.3 ZEF Arviointikone

4.3.1 Yleiskuvaus

ZEF Solutions on yritys, joka on tullut tunnetuksi etenkin eri medioille tuottamiensa vaalikoneidensa ansiosta. Eräs yrityksen tarjoamista sovelluksista on *ZEF Arviointikone*, jonka avulla voidaan helposti luoda erilaisia kyselyitä ja arviointeja. Yrityksen mainitsemia käyttötarkoituksia sovellukselle ovat muun muassa asiakastytyväisyyskyselyt, työhyvinvointikyselyt ja riskikartoitukset, mutta kyselyt soveltuvat hyvin myös moniin muihin tarkoituksiin.

ZEF Solutions tarjoaa palveluitaan konseptilla, jossa käyttäjä ostaa vuosittaisen lisenssin, jonka puitteissa kyselyitä voi tehdä niin paljon kuin haluaa ja ilman rajoituksia vastaajamäärälle. Vuosimaksu yksittäiselle yritykselle on muutamia tuhansia

4.3.2 Toiminnallisuus

ZEF Arviointikoneessa voidaan käyttää joko valmiita kysymyspohjia tai itse luoda kyselyitä. Kyselytyyppejä on useita erilaisia monivalintakysymyksistä vapaaseen sanalliseen palautteeseen. Eräs *ZEF Arviointikoneen* erityisominaisuuksista on graafiset kaksiulotteiset arviointiasteikot. Niissä toisella akselilla voi olla esimerkiksi arvio asian suuruudesta ja toisella arvio asian tärkeydestä, jolloin arvioija voi samanaikaisesti arvioida mieltymyksiään molempien kriteerien suhteen. Kyselyt voidaan upottaa olemassa oleville verkkosivuille ja niiden ulkoasu voidaan mukauttaa muuhun sivustoon sopivaksi.

ZEF Arviointikone tuottaa kyselyistä raportin suoraan esimerkiksi Word- tai Excel-muodossa. Vastaavasti kuin itse kyselyissä, raportissa tulokset voidaan esittää myös kaksiulotteisesti kahden eri kriteerin suhteen siten, että toisella akselilla on esimerkiksi vastaajien arvioiden keskiarvo arvioinnin suuruudesta ja toisella arvioitavan asian merkityksestä. Tulostuotoksissa vastaajien hajonta voidaan esittää ”epävarmuusovaalina”, jonka akselittaiset säteet kuvaavat hajontaa eri tekijöiden suhteen. Menetelmän avulla myös eri vastausten väliset korrelaatiot saadaan tuotua esille.

Tulosten analysoinnissa *ZEF Arviointikone* hyödyntää itse kehittämänsä ”ZEF”-menetelmää vastausten kirjon esilletuomiseksi, mikä on usein ongelmana erilaisissa keskiarvottavissa analysointimenetelmissä. Tällöin voidaan hyödyntää vastausten hajontaa, mutta suurten vastaajajoukkojen tapauksessa näistäkään ei saa kaikkea irti. ZEF-menetelmän ideana on skaalata tätä hajontaa edelleen, jolloin vaihtelut vastausten välillä tulevat paremmin esille. Tavoitteena tämän myötä on tuoda esille suurten massojen sekaan hukuvat näkemykset hieman samaan tapaan kuin heikkojen signaalien kohdalla.

4.3.3 ZEF Arviointikoneen soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa

YVA-hankkeiden kannalta *ZEF Arviointikoneen* vahvuutena ovat moniulotteiset kysymystyypit sekä kysymysten visualisointi. Esimerkiksi kaksiulotteinen tapa arvioida eri asioita voi olla hyödyllinen esimerkiksi vaikutusten arvioinnissa havainnollistaessa vaikutusten eri ulottuvuuksia. Myös yksiulotteisissa kysymyksissä on mahdollisuus käyttää jatkuvia arviointiasteikkoja, mikä voi edesauttaa käytettävyyttä. Muilta osin kysymystyypit ovat hyvin samantyyppisiä kuin muissa kyselypalveluissa.

Eräs IMPERIA-hankkeen tavoitteista on tutkia, missä muodossa ja miten kansalaisilta tulisi kerätä tietoa, jotta sitä voitaisiin suoraan soveltaa monitavoitearvioinnin menetelmien vaatimassa muodossa. Etenkin tavoitteiden tärkeyksien määrittäminen annetuista mielipiteistä suoraan on haastavaa, sillä tärkeys tulee suhteuttaa tavoitteen mahdollisten arvojen vaihteluväliin. Arvioijat eivät aina ota tätä huomioon, jolloin annetut arviot ovat vastaavasti harhaisia. Tässä suhteessa *ZEF Arviointikoneen* kaksiulotteisesta lähestymistavasta voisi olla hyötyä, mutta mahdollisesti käytännön toteutustavasta tarvitaan kuitenkin vielä lisätutkimuksia.

4.4 Webropol

4.4.1 Yleiskuvaus

Webropol Oy on suomalainen perheyritys, joka on kehittänyt samannimisen kysely- ja analysointisovelluksen sekä lisäpalveluita tähän. Järjestelmä on laajalti käytössä yrityksissä ja julkishallinnossa. *Webropol*-nimeä käytetään puhekielessä jopa yleisnimekkeenä perusmuotoisille Internet-kyselyille.

Työkalun avulla voi helposti luoda omia kyselyitä, testejä ja tasokokeita, joihin voidaan vastata joko Internetin, intranetin tai sähköpostin välityksellä. Lisäpalveluna tarjottava *Analytics*-moduli tarjoaa laajan joukon erilaisia työkaluja tulosten analysointiin. Palveluja myydään konseptilla, jossa on avausmaksu sekä vuosittainen käyttömaksu, jotka riippuvat yrityksen koosta. Riippuen yrityksen koosta avausmaksu on noin 750€–2000€ ja vuosimaksu 1000€–3000€ sekä perus- että *Analytics*-moduleille erikseen.

4.4.2 Toiminnallisuus

Webropolissa voidaan käyttää joko valmiita kysymyspohjia tai itse luoda kyselyitä. Peruskysymystyyppien lisäksi käytössä on myös esimerkiksi mahdollisuus numeerisiin kysymyksiin tai nelikenttä-kysymyksiä. Kysymyksiä voidaan myös kysyä ehdollisena siten, että riippuen edellisistä vastauksista vastaajille tulevat vastattavaksi vain heille oleelliset kysymykset.

Järjestelmä on vahvasti integroitu Microsoftin tuotteiden kanssa ja esimerkiksi Wordiin voidaan asentaa laajennus, jolla Wordista saa kyselyt suoraan *Webropol*-muotoon. Järjestelmässä on myös tuki automaattisille sähköposti-ilmoituksille ja valmiita pohjia näille. Järjestelmällä voidaan myös tehdä tekstiviestikyselyitä.

Raportointiin *Webropolin* perusmoduli tarjoaa esimerkiksi massaraportointimahdollisuuden sekä tulosten suodatus- ja ristiintaulukointimahdollisuudet, joiden avulla voidaan tehdä yleisimpiä analyyskejä vastausten välisistä suhteista. Perusraportoinnin tueksi *Webropol Analytics* -moduli tarjoaa erittäin laajan valikoiman erilaisia tulosten analysointityökaluja. Esimerkiksi tekstin louhinnan avulla voidaan nopeasti tehdä analyysi annetuista tekstimuotoisista vastauksista ja löytää keskeiset teemat. Kvantitatiivisella puolella on tarjolla kattava valikoima tilastollisia analyyskejä. Annetut vastaukset voidaan myös ryhmitellä ajallisesti ja analysoida niitä tämän perusteella. Tarjolla on myös ennustavia analyyskejä ja simulointimahdollisuuksia, sekä interaktiivisia tulostaulukoita tulosten analysointiin.

4.4.3 Webropolin soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa

Webropolin vahvuutena on suuri määrä erilaisia menetelmiä sekä itse kyselyihin että tulosten analysointiin. Lisäksi useilla YVA-konsulttiyrityksillä on *Webropol* jo käytössä, joten työkalu ja käyttöliittymät ovat tuttuja, mikä saattaa edesauttaa sovelluksen käyttämistä. Muutenkin perusominaisuuksiltaan *Webropol* on hyvin kattava, mutta YVA-hankkeiden kannalta varsinaisesti mitään uutta ja mullistavaa järjestelmä ei tarjoa.

4.5 Opinions-Online

4.5.1 Yleiskuvaus

Opinions-Online on Aalto-yliopiston Perustieteiden korkeakoulun Systemianalyysin laboratorion kehittämä äänestys, Gallup- ja ryhmäpäätöksentekopalvelin, johon kuka tahansa voi luoda kyselyitä. Systemianalyysin laboratorion yksi tutkimusalueista on monitavoitteinen päätöksenteko/päätösanalyysi ja työkalu on alun perin kehitetty tukemaan päätöksenteon prosessien tutkimusta. Työkalua on käytännössä sovellettu muun muassa oppilaspalautteen keräämiseen laboratorion kursseilta. Palvelu on akateemiseen käyttöön ilmainen, mutta siitä on saatavissa myös kaupallinen versio.

Työkalusta on kehitetty myös äänestys-versio, joka tukee muun muassa erilaisia äänestysmenettelyitä ja painotettua vaihtoehtojen arviointia. Tämän version lähtökohtana oli tukea erilaisiin äänestysmenettelyihin liittyvää käytännön tutkimusta, mikä on päätösanalyysitutkimuksen yksi osa-alue.

4.5.2 Toiminnallisuus

Opinions-Online tarjoaa lähinnä perusominaisuudet kyselyiden tekemiseen ja tarjolla on useita erilaisia peruskysymystyyppejä mukaan lukien alavetovalikko, tekstikenttä ja monivalinta. Mitään kehittyneempiä kyselyformaatteja järjestelmässä ei kuitenkaan ole mahdollista käyttää.

Tulosten analysointiin *Opinions-Onlinessa* voidaan tuottaa numeerisia analyyskejä tai graafisia ”palkkikuvia” vastaajien määristä. Vastauksia voidaan suodattaa taustatietojen tai muiden vastausten perusteella, mutta muuten perusversiossa ei myöskään tulosten analysointiin ole tarjolla muita kuin aivan perustyökaluja. Tuloksia voidaan seurata reaaliajassa tai haluttaessa vasta äänestyksen päätyttyä.

Opinions-Onlinen äänestysversiossa (*Opinions-Online Vote*) on tarjolla erilaisia äänestysääntöjä ja mahdollisuus vertailla sitä, miten eri säännöt vaikuttavat lopputulokseen. Mukana on toistakymmentä eri äänestysääntöä mukaan lukien esimerkiksi Borda- ja Condorcet-menetelmät. Käytännössä eri äänestysääntöissä annettava informaatio eroaa toisistaan, esimerkiksi joissain menetelmissä riittää, että kukin käyttäjä identifioi vain parhaan vaihtoehdon, kun taas joissain menetelmissä vaaditaan kaikkien

vaihtoehtoparien välinen paremmuus. *Opinions-Online* *Votessa* käyttäjiä pyydetään antamaan kaikkien vaihtoehtojen paremmuusjärjestys, joiden perusteella kaikkien eri sääntöjen tulokset voidaan muodostaa.

4.5.3 *Opinions-Online*n soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa

Opinions-Online on perustyökalu, jonka soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa ovat suunnilleen samat kuin muissa perusominaisuudet tarjoavissa kyselytyökaluissa. Oman lisänsä *Opinions-Online* tuo äänestysversio, mutta YVA-hankkeiden kannalta sillä ei välttämättä ole juuri lisäarvoa.

4.6 Otakantaa.fi

4.6.1 Yleiskuvaus

Otakantaa.fi on osa valtiovarainministeriön SADe-ohjelmaa, jonka tavoitteena on tuoda sähköisen asioinnin palvelut kansalaisten sekä viranomaisten ulottuville. Järjestelmä tarjoaa työkaluja osallistumiseen, keskusteluun ja kansalaisten, järjestöjen sekä hallinnon väliseen vuorovaikutukseen. Se toteutetaan osana oikeusministeriön Kansalaisen osallistumisjärjestö -hanketta.

Otakantaa.fi:hin voi kuka tahansa voi luoda hankkeita, joihin halutaan kansalaisosallistumista. Tarjottuihin työkaluihin kuuluvat muun muassa keskustelufoorumeita, kyselyitä, verkkokeskustelua (chat) ja dokumentin työstöä yhdessä. Järjestelmään luodut hankkeet tulevat näkyviin hanke-sivustolle, jonka kautta hankkeille tulee näkyvyyttä. Järjestelmäkokonaisuus sisältää myös tietopankin osallistavasta demokratiasta.

4.6.2 Toiminnallisuus

Otakantaa.fi:n pääasiallinen funktio on toimia keskustelualustana kansalaiskeskusteluille ajankohtaisista hankkeista. Keskustelufoorumeille ja chat-keskusteluihin voi kirjoittaa kuka tahansa, mutta halutessaan hankkeen luojat voivat määrittää kirjoitusoikeuden ehdoksi rekisteröinnin järjestelmään. Järjestelmä tarjoaa myös yhteisen dokumentin työstämättömyyden, johon pätevät samat rekisteröintiehdot kuin keskusteluihin.

Järjestelmän kyselytyökalut ovat lähinnä tukemassa keskusteluita, ja ovat täten melko alkeellisia. Keskusteluiden herättäjäksi tai sekaan voidaan luoda Gallup-kyselyitä, jotka sisältävät vain yhden kysymyksen aiheesta. Järjestelmään voidaan luoda myös laajempia kyselyitä, joihin tarjolla on lähinnä aivan perus-kysymystyyppisiä, esimerkiksi monivalintakysymyksiä ja tekstipalautetta.

Järjestelmän analyysi- ja yhteenvetotyökalulla voidaan tuottaa yhteenveto tuloksista. Tämäkin on hyvin yksinkertainen sisältäen lähinnä perustulokset listattuna. Mitään kehittyneempiä analyysityökaluja järjestelmä ei tarjoa.

4.6.3 *Otakantaa.fi*:n soveltamismahdollisuudet YVA-hankkeissa

YVA-hankkeissa *Otakantaa.fi* -palvelua voidaan soveltaa etenkin tukemaan kansalaisten välillä käytävää keskustelua. Keskusteluissa kansalaisten julki tuomat ideat voivat edelleen jalostua paremmiksi ja kansalaiset voivat mahdollisesti oppia paremmin ymmärtämään toisten näkökantoja. Toisaalta tilanne saattaa myös kärjistyä ja keskustelu riistäytyä käsistä, etenkin jos tapauksessa on ristiriitaisia tavoitteita eri sidosryhmien välillä. Tämän estämiseksi *Otakantaa.fi*:n ylläpitäjä moderoi keskusteluja reaaliaikaisesti, eli sekä anonyymien että rekisteröityneiden käyttäjien viestit esitarkastetaan, mutta vahvasti tunnistautuneiden viestejä ei tarkasteta. Moderointi toimii tosin vain arkisin klo 8–18, eli esimerkiksi viikonloppuna kirjoitetut viestit tulevat näkyviin vasta seuraavana arkipäivänä. Sen sijaan esimerkiksi chat-keskusteluja ainoastaan jälkimoderoidaan. Joka tapauksessa, mikäli keskustelu-ominaisuutta halutaan käyttää, niin tähän *Otakantaa.fi* soveltuu hyvin, mutta järjestelmälliseen palautteiden keruuseen muut järjestelmät soveltuvat kuitenkin paremmin.

Yksi *Otakantaa.fi*:n käyttötavoista on soveltaa sitä myös itse hankkeista tiedottamiseen. Palvelussa on esimerkiksi mahdollista etsiä hankkeita kuntakohtaisesti, jonka avulla omalta lähialueeltaan hankkeita etsivät kansalaiset saadaan tietoisiksi hankkeista. Järjestelmä ei ehkä vielä ole saavuttanut toivottua tietoisuutta kansalaisten keskuudessa, mutta etenkin jos palvelu tulee saavuttamaan kansalaisten laajamittaisen käytön, niin tällöin myös mahdollisuudet tiedotuskanavana YVA-hankkeista paranevat.

5. Keskustelua

Tarpeiden tunnistamisessa ja työkalujen vertailussa kävi ilmi, että YVA:n tarpeet ovat hyvin moninaisia ja myös tapauskohtaisia, joten työkalujen soveltuvuudesta yleisesti YVA:an ei tehdä yksiselitteisiä johtopäätöksiä. Eri työkaluilla on omat vahvuutensa ja käyttötarkoituksensa ja seuraavassa käymme läpi työkalujen soveltuvuutta YVA:n eri vaiheiden kannalta.

Useissa vaiheissa kansalaisilta kysyttävät asiat esimerkiksi ympäristön nykytilasta ovat sellaisia, että niiden kysyminen on luontevinta suorittaa hyvin perusmuotoisilla kysymyksillä eli esimerkiksi erilaisilla monivalintakysymyksillä, liukuvalitsimilla, valintakysymyksillä, tekstimuotoisilla kysymyksillä, jne. Ainakin jonkin tyyppisiä peruskysymysmuotoja löytyy kaikista työkaluista. Tässä suhteessa tosin esimerkiksi *ZEF Arviointikoneen* kaksiulotteiset kysymykset voivat tuoda lisäarvoa, mikäli kysymykseen liittyy luonnollisesti kaksi eri ulottuvuutta.

Vaikka peruskysymysmuotojen suhteen työkalujen välillä ei juuri ole eroa, niin tulosten tilastollisen analysoinnin suhteen eroja löytyy. Tässä suhteessa kattavin lienee *Webpropol*, joka tarjoaa laajan kirjon erilaisia tilastollisia työkaluja esimerkiksi tulosten ristiintaulukointiin ja regressioanalyysiin. Akselin toisessa päässä on *Harava*, joka ei tarjoa lainkaan analyysimenetelmiä. Toisaalta *Haravan* tulokset ovat siirrettävissä suoraan Excelliin, jossa tulosten analysointiin on useita tapoja, joskin tällöin kyselyn suorittaja joutuu tekemään enemmän käsityötä tulosten eteen.

Hankealueen käytön arviointiin *Haravan* karttapohjainen käyttöliittymä tarjoaa hyvän tavan. Sen avulla voi esimerkiksi alueen eri käyttömuotoja ja tärkeitä luontokohteita määritellä kartalle. Vaarana tosin karttapohjaisten käyttöliittymien kanssa on mahdollisesti niiden monimutkaisuus. Eräänä IMPERIA-hankkeen tavoitteena onkin tutkia tätä käytännössä.

Usein YVA-hankkeissa vaihtoehdot on jo pitkälle mietittyjä, mutta on myös tapauksia, joissa YVA:ssa voidaan vielä aidosti kehittää uusia vaihtoehtoja. Tässä suhteessa Fountain Parkin *Verkkoavoriihi* on omiaan ideointiin ja ideoiden jalostamiseen. *Verkkoavoriihi* voisi myös soveltua erilaisten valtakunnallisten kyselyjen toteutuslueksi. Yksi mahdollinen soveltamiskohde voisi liittyä YVA-käytäntöjen ja lainsäädännön kehittämiseen tai erilaisten politiikkaohjelmien tai strategioiden valmisteluun. Myös ihan tavalliset verkkokeskustelut esimerkiksi *Otakantaa.fi*:ssä voivat edesauttaa ideointia, mutta niissä prosessi ei ole yhtä jäseneltyä kuin *Verkkoavoriihessä*. Lisäksi vaarana on, että keskustelut ajautuvat väärille raiteille tai eivät etene ollenkaan.

Eräänä IMPERIA-hankkeen tavoitteena on tuoda monitavoitearvioinnin työkaluja mukaan tukemaan vaikutusten merkittävyyden arviointia ja vaihtoehtojen vertailua YVA:ssa. Kansalaisia voidaan osallistaa monitavoitearviontiprosessiin esimerkiksi kysymällä heidän tavoitteitaan sekä preferenssejään eri tavoitteiden suhteen. Haasteena on kysyä asioita sellaisessa monitavoitearvioinnin vaatimassa muodossa, että kansalaiset silti pystyvät vastaamaan niihin siten, että annetuissa vastauksissa ei esiinny minkäänlaisia harhoja. Haaste ei liity yksinomaan monitavoitearvioinnin soveltamiseen YVA:an vaan sen soveltamiseen ylipäänsä ja on alan yksi keskeisiä tutkimuskysymyksiä. IMPERIA:ssa tavoitteena näin ollen myös tukea monitavoitearvioinnin menetelmäkehitystä ja IMPERIA:n pilottihankkeet suovat oivan mahdollisuuden tutkia tätä käytännössä. Tässä suhteessa esimerkiksi *ZEF Arviointikoneen* kaksiulotteinen lähestymistapa on mielenkiintoinen, sillä YVA:ssa vaikutusten kokonaismerkittävyys voidaan usein jakaa sen ulottuvuuksiin (esimerkiksi vaikutuksen suuruus ja herkkyys) tai vastaavasti monitavoitearvioinnissa vaikutuseron suuruuteen ja sen tärkeyteen. Toki myös muiden työkalujen monivalintakysymykset voivat soveltua merkittävyyden arvioinnin tukemiseen, mutta haasteena on edelleen saada kysymykset muotoiltua siten, että esimerkiksi tavoitteiden tärkeyksiä kysyttäessä vastaajat ymmärtävät, että tärkeys tulee liittää aina tavoitteessa olevaan vaikutuseroon. IMPERIA:n tutkimustyö näiden kaikkien teemojen osalta jatkuu edelleen ja vastaavasti myös työkalujen soveltuvuus monitavoitearviointiin saattaa päivittyä tutkimuksen myötä.

Toinen IMPERIA-hankkeen tavoite on tuoda lisää järjestelmällisyyttä mukaan vaihtoehtojen läpinäkyvään arviointiin. Tässä suhteessa tilanne on pitkälti sama kuin tavoitteiden merkittävyyksien arvioinnin kohdalla, eli tavoitteena kehittää hyviä käytäntöjä siihen, miten käyttäjiltä pystyttäisiin kysymään tietoa helposti ja

ymmärrettävästi, mutta kuitenkin siten, että tietoa voitaisiin suoraan hyödyntää monitavoitearvioinnin avulla toteutettavassa vaihtoehtojen vertailussa.

Saatujen kokemusten perusteella ei yleisesti voi suositella tiettyä työkalua käytettäväksi, vaan suositeltava työkalu riippuu pitkälti käyttäjän tarpeista. Tämän voisi toteuttaa esimerkiksi jonkinlaisella interaktiivisella käyttöliittymällä, jossa käyttäjä kuvaisi tarpeensa, jonka perusteella voidaan suositella jotain tiettyä tai tiettyjä lähestymistapoja asiaan. Myös työkalun hinta vaikuttaa soveltamispäätökseen ja käyttöpäätöstään tehtäessä käyttäjän tulisi punnita myös hintaa suhteessa työkalun tarjoamiin hyötyihin.

6. Johtopäätökset

YVA:n yhtenä tavoitteena on lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia, ja näihin liittyvien käytäntöjen kehittäminen on myös eräs IMPERIA-hankkeen perimmäisistä tarkoituksista. Hankkeessa tehdyissä tutkimuksissa korostuu vuorovaikutuksen merkitys onnistuneen YVA:n kriteerinä ja yhä useammin YVA-hankkeissa suositaankin minimivaatimukset ylittävää vuorovaikutusta, jolloin lakisääteisten yleisötilaisuuksien lisäksi sovelletaan myös erityyppisiä uusia osallistamistapoja, mukaan lukien maastokävelyt, työpajat, haastattelut ja kyselyt. Viime vuosikymmenen aikana myös Internet on avannut uusia helppokäyttöisiä mahdollisuuksia osallistaa kansalaisia 'kotisohvaltaan' käsin ja Internetin käyttö kansalaisten osallistamisessa onkin lisääntynyt huomattavasti. Toki osallistamisessa täytyy huomioida tasapuolisuuden tavoite, eli myös niille, joilla ei ole mahdollisuutta tai halua Internetin käyttöön, on myös tarjottava väylä osallistamiseen esimerkiksi käyttämällä perinteisiä postikyselyitä Internet-kyselyiden rinnalla.

Eräänä IMPERIA-hankkeen konkreettisena tavoitteena on kehittää työkaluja ja käytäntöjä tukemaan kansalaisten Internet-pohjaista osallistumista YVA-hankkeissa. Tässä raportissa on tunnistettu ensin Internet-osallistumisen hyötyjä ja työkalujen tarpeita YVA:n kannalta ja näiden perusteella vertailtu kuutta eri Internet-osallistumisen työkalua. Vertailun perusteella työkalujen soveltuvuudesta yleisesti YVA:an ei kuitenkaan voida tehdä johtopäätöksiä, sillä soveltuvuus riippuu hyvin paljon siitä, missä vaiheessa YVA:an niitä on tarkoitus käyttää, ja minkä tyyppiseen kansalaisosallistamiseen niitä on tarkoitus soveltaa. Tämän suhteen kaikilla työkaluilla onkin omat käyttötarkoituksensa ja näihin liittyvät vahvuutensa. Fountain Parkin *Verkkoavoriini* on lähinnä verkkopohjaiseen asioiden ideointiin, arviointiin ja jalostamiseen kehitetty lähestymistapa ja työkalu, joka voisi soveltua YVA-hankkeissa esimerkiksi alkuvaiheen yleiseen tilanteen hahmottamiseen. *Otakantaa.fi* puolestaan soveltuu lähinnä verkkopohjaisen keskustelun tukemiseen, mutta tarjoaa myös joitain työkaluja tiedon keräämiseen. Muiden vertailujen työkalujen (*Harava*, *ZEF Arviointikone*, *Webropol*, *Opinions-Online*) pääsääntöinen käyttökohde on verkkopohjaiset kyselyt, mutta tämänkin suhteen työkaluilla on jonkin verran eri suuntauksia. *Haravan* vahvuutena YVA:ssa ovat karttapohjaiset palautelomakkeet esimerkiksi hankealueen käytön kartoittamiseksi, mutta se ei itsessään tarjoa tiedon analysointiin työkaluja, kun taas *Webropolin* vahvuutena ovat nimenomaan erilaiset tilastolliset analysointimenetelmät. *ZEF Arviointikoneen* kaksiulotteiset kysymykset tarjoavat mielenkiintoisen lähestymistavan hahmottaa esimerkiksi vaikutusten eri ulottuvuuksia. *Opinions-Online* akateemisena ohjelmistona puolestaan tarjoaa tutkimuksellisen näkökulman, esimerkiksi toteuttaa ja vertailla erilaisia äänestystapoja.

IMPERIA-hankkeessa on tehtyjen tarkastelujen perusteella päädytty ensi vaiheessa kokeilemaan *Haravaa*, ja osallistumaan pilottihankkeena sen kehitystyöhön. YVA:ssa eräänä keskeisenä tehtävänä on hankealueen käytön kartoitus ja *Haravan* odotetaan soveltuvan hyvin tähän tehtävään. Muiden työkalujen osalta testaamista IMPERIAssa arvioidaan myöhemmin ottaen huomioon pilottihankkeiden tarpeet, jotka saattavat vaihdella hyvinkin paljon eri hankkeiden välillä. Täytyy myös muistaa, että monilla konsulttiyrityksillä on jo olemassa lisenssit joihinkin ohjelmistoihin, mikä vaikuttaa siihen, mitä työkalua halutaan ja tullaan oikeasti käyttämään hankkeissa. IMPERIA:n tavoitteena ei olekaan tuottaa tai suositella yhtä tiettyä sopisi kaikkiin tilanteisiin sopivaa ohjelmistoa, vaan tehdyn analyysin perusteella tukea oikean työkalun valintaan eri tilanteisiin siten, että itse hankkeen tarpeisiin pystyttäisiin mahdollisimman hyvin vastaamaan.

Kiitokset

EU:n Life+ -ohjelman IMPERIA-hanke (LIFE11 ENV/FI/905) on rahoittanut raportin kirjoittamistyötä.

Internet-Linkit

IMPERIA-hanke: <http://imperia.jyu.fi>

Liite 1. Internet-pohjaisten osallistamistyökalujen vertailu

	Yleistä	Työkalu
Harava	SADe-ohjelman (Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelma) Asumisen ja Rakentamisen ePalvelut-hankkeen yhtenä tavoitteena on kehittää geneerinen Harava-työkalu kansalaisten osallistamiseen. Työkalu tulee tarjoamaan valmiita moduleita (kysymyspatteristoja) erityyppisten tietojen keräämiseen.	Harava -työkalu, joka tarjoaa kysymyspatteristoja kansalaisosallistamiseen. Karttapohjainen käyttöliittymä tarjoaa tavan kerätä paikkatietoa
Fountain Parkin Verkko-avoriihi	Fountain Park on pienehkö yritys, joka tarjoaa konsulttipalveluita strategiaprosessin, johtamisen, sidosryhmien osallistamisen ja kansalaiskeskustelun tukemiseen. Prosessin tukemiseen käytetään heidän itse kehittämäänsä verkkoavoriihi-ohjelmistoa.	Oma verkkoavoriihi-ohjelmisto, joka on tarpeen vaatiessa räätälöitävissä eri tarpeisiin.
ZEF Arviointikone	ZEF Solutions on yritys, joka on tullut tunnetuksi etenkin vaalikoneidensa ansiosta. ZEF Arviointikone on systeemi kyselyjen ja arviointien luomiseen.	Arviointikone, johon voi luoda haluamiaan kyselyitä. Käyttötarkoituksia mm. asiakastyytyväisyyskyselyt, työhyvinvointikyselyt, riskikartoitukset, jne.
Webropol	Webropol Oy on suomalainen perheyritys, joka on kehittänyt Webropol-kyselysovelluksen sekä tämän analysointisovelluksen (Webropol Analytics) sekä lisäpalveluita	Webropol 2.0 on IT-asiantuntijoista riippumaton/vapaa sovellustyökalu tiedonkeruuseen ja tiedon jalostamiseen. Työkalun avulla voi luoda omia kyselyitä ja analysoida näiden tuloksia.
Opinions-online	Opinions-Online on Aalto-yliopiston Systeemianalyysin laboratorion kehittämä kyselypalvelin. Systeemianalyysin laboratorion yksi tutkimusalueista on monitavoitearviointi ja työkalu on alun perin kehitetty tukemaan monitavoitteisen arvioinnin prosesseja.	Opinions-Online on äänestys, gallup- ja ryhmäpäätöksentekopalvelin, johon kuka tahansa voi luoda kyselyitä. Työkalusta on olemassa myös äänestys-versio, joka tukee muun muassa erilaisia äänestysmenettelyitä ja painotettua vaihtoehtojen arviointia.
Otakantaa.fi	Otakantaa.fi on osa valtiovarainministeriön SADe-ohjelmaa, jonka tavoitteena on tuoda sähköisen asioinnin palvelut kansalaisten sekä viranomaisten ulottuville. Otakantaa.fi tarjoaa työkaluja osallistumiseen, keskusteluun ja kansalaisten, järjestöjen sekä hallinnon väliseen vuorovaikutukseen. Se toteutetaan oikeusministeriön Kansalaisen osallistumisympäristö -hankkeessa.	Otakantaa.fi on työkalualusta osallistumiseen, keskusteluun ja kansalaisten, järjestöjen sekä hallinnon väliseen vuorovaikutukseen. Otakantaa.fi:hin voi kuka tahansa voi luoda hankkeita, joihin halutaan kansalaisosallistumista. Tarjoittuihin työkaluihin kuuluvat muun muassa keskustelufoorumeita, kyselyitä, verkkokeskustelua (chat) ja dokumentin työstöä yhdessä. Työkalu sisältää myös tietopankin osallistavasta demokratiasta

	Työkalun tiedonkeruominaisuudet	Analysointityökalut
Harava	<ul style="list-style-type: none"> - Valmiita kysymysmoduleita kansalaisten kokemusperäisen tiedon keruuseen (pohjia voi muokata käyttäjän tarpeisiin) - Inventointipohjia asiantuntijatiedon keruuseen - Monivalintakysymyksiä - Karttapohjia - 'Merkitse kartalle käyttämäsi reitti/tärkeä kohde' - Vapaa palaute 	Harava ei itsessään tarjoa työkaluja kerätyn aineiston analysointiin. Tavoitteena on, että tuotettu tieto olisi jossain yleisessä formaatissa (tietokanta, Excel, tms.), josta se olisi käytettävissä mahdollisimman moniin tarkoituksiin
Fountain Parkin Verkko-aivoriihi	<ul style="list-style-type: none"> Erilaisia visuaalisia tapoja kerätä tietoa: - Tikkataulu - 'Kuinka tärkeänä pidät asiaa?' - Mielikuva-kuvat - 'Mitä tämä kuva kertoo asiasta?' - Sosiaalisen median käyttö - Tykkään/en tykkää, facebook-keskustelu - Muiden esiintuomien asioiden tärkeyksien arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> - Erilaisia kaksiulotteisia kuvaajia - Palloja kaksiulotteisessa kuvaajassa - Palkkikuvat - Heikkojen signaalien etsintä Raportointi kuuluu palvelun hintaan
ZEF Arviointikone	<ul style="list-style-type: none"> - Monivalintakysymykset - 'Bravuurina' kaksiulotteiset graafiset kyselyt - Vapaa palaute 	<ul style="list-style-type: none"> - Visualisointi kaksiulotteisesti (keskiarvo ja 'hajonta'-ympyrä) - Oma 'ZEF'-menetelmä tulosten analysointiin - Tuottaa valmista raportointitietoa suoraan Wordiin, Exceeliin, Powerpointiin
Webropol	<ul style="list-style-type: none"> - Lukuisia eri kysymystyyppisiä mm. nelikenttä- ja numeerinen kysymys 	<ul style="list-style-type: none"> - Paljon erilaisia tilastollisia menetelmiä - Ristiintaulukointi - Kvalitatiivinen tekstianalyysi
Opinions-online	<ul style="list-style-type: none"> - Useita erilaisia kysymystyyppisiä, mm. alavetovalikko, tekstikenttä, monivalinta - Äänestysversiossa lisää tyyppisiä, esimerkiksi vaihtoehtojen paremmuusjärjestys 	<ul style="list-style-type: none"> - Perus-palkkikuvat - Suodatus taustatietojen ja muiden vastausten perusteella
Otakantaa.fi	<ul style="list-style-type: none"> - Keskustelualusta mielipiteiden vaihtoon - Kyselyitä mielipiteiden keräämiseen - Chat-palvelu on-line -keskusteluihin - Dokumenttien työstö yhdessä - Gallup (yhden kysymyksen kysely) 	<ul style="list-style-type: none"> - Analyysi/yhteenvetotyökalu, joka tuottaa yhteenvedon tuloksista - Lähinnä perustulokset listattuina

	Erityispiirteet	Plussat	Miinukset
Harava	Projekti on kehitysvaiheessa, missä luodaan modulin sisältöjä mukana olevien pilottihankkeiden kokemusten perusteella. IMPERIA on mukana yhtenä pilottihankkeena, joissa työkalua kokeillaan.	+ Olemalla mukana hankkeessa voitaisiin vaikuttaa kysymyspatteristojen sisältöön, esim. oma YVA-moduli + Olemalla mukana pilottina saa Haravan koekäyttöön vuoteen 2015 saakka + Ympäristöministeriön hanke, joten ollaan 'saman katon alla' + Mahdolliset synergiaedut hankkeiden välillä, kun ei kehitetä kahta päällekkäistä ohjelmistoa yhtä aikaa	- Analysointityökaluja ei mukana - Suoraan YVA:an liittyvät kysymysmodulit puuttuvat. Olemalla mukana hankkeessa näitä voitaisiin kuitenkin kehittää Haravaan.
Fountain Parkin Verkko-aivorihi	Eivät tarjoa itse työkalua muuten kuin osana konsultointiprosessiaan. Tosin työkalusta voidaan mahdollisesti tehdä 'kevytversio' geneeristen kyselyiden luomiseen. Moderoitu prosessi, jossa moderoija tarpeen vaatiessa kohdistaa kysymykset niihin asioihin, joista erityisesti halutaan lisätietoa.	+ Pieni yritys, jonka kanssa asiointi joustavaa + Helposti muokattavissa oleva alusta, voi yhdistää strukturoituja kysymyksiä + Ohjelmaa kehitetään jatkuvasti + Alustavasti kiinnostunut yhteistyöstä	- Työkalu ei käytettävissä omatoimisesti ('kevytversio' mahdollisesti räätälöitävissä) - Kallis?
ZEF Arviointikone		+ Kyselyt helposti räätälöitävissä	- Hinta? Tarvinnee olla oma lisenssi kaikille
Webropol	Integrointi muiden työkalujen kanssa (Microsoft-partneri)	+ Useat yritykset tehneet kyselyjä -> tuttu työkalu ja lisenssit useilla yrityksillä jo olemassa? + Paljon menetelmiä	- Kankeahkoa saada uusia ominaisuuksia
Opinions-online	Äänestysversio, jossa muun muassa erilaisia äänestysääntöjä	+ Helppokäyttöinen	- Kyselyiden työkaluvalikoima melko suppea
Otakantaa.fi	Pääasiallinen käyttötarkoitus on olla keskustelufoorumina ajankohtaisista aiheista. Varsinaisten kysely-työkalujen funktio on lähinnä olla tukemassa keskustelua.	+ Kaikille avoin palvelu luoda keskusteluita + Ilmainen + Kyselyt tulevat näkyville palveluun	- Kyselytyökalut suhteellisen alkeellisia

	Lisenssi/hinta	www-sivu	Muita linkkejä
Harava	Pilottina mukana ollessa ilmainen. Jatkossa käyttö tulee maksamaan järjestelmän rekisteröintimaksun (alustavasti 1500€) ja kyselykohtaisen kuukausimaksun (alustavasti 300€/kk)	http://www.eHarava.fi	SADe-hanke: http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/023_sade/index.jsp
Fountain Parkin Verkko-aivorihi	Yhden konsultointi-casen hinta 20-25000€. Kevytversio huomattavasti halvempi	http://www.fountainpark.fi	Spring Generation: http://www.fountainpark.fi/ajankohtaista/uutiset/springeneration-eu-projektin-tulokset-onjulkistettu/ Tell Barroso: http://www.tellbarroso.eu/en/
ZEF Arviointikone	Myyvät palvelua konseptilla, jossa saa kyselyitä tehdä niin paljon ja niin monelle kuin haluaa. Hinta luokkaa muutamia tuhansia.	http://zef.fi/kyselyt-arviointikone/	
Webropol	1000–2000€/työyhteisö riippuen työyhteisön koosta. Analytics-moduli saman verran lisää	http://w3.webropol.com/finland	
Opinions-online	- Akateeminen käyttö vapaata, kaupallinen käyttö sovittavissa	http://www.opinions.aalto.fi	http://www.decisionarium.aalto.fi
Otakantaa.fi	Ilmainen	http://www.otakantaa.fi	